

Jaargang 14, nummer 2
Juli 2008

Inhoud:

2. promotie Hanneke Schaap
4. Congressaan kondigingen
5. ikzoekchristelijkehulp.nl
6. Colofon en oproepjes

Redactioneel

Door Aukelien van Abbema

Vakantietijd. Niet dat de Hollandse Zomer buiten het raam mij kan verleiden vanachter mijn computer te komen. Maar dat is misschien omdat ik ook gewoon nog geen vakantie heb, en dus nog niet geneigd ben bij elk zonnestraaltje naar buiten te hollen. Arme thuislandkampeeders. Terwijl mijn redactiegenoot mijn mailbox afgelopen weken ijverig vol heeft gestouwd met allerhande kopij heb ik mij gewoon over mijn dagelijkse werkzaamheden gebogen. Maar vandaag is het mijn beurt het geheel tot een nieuwsbrief te smeden. Voor u, de lezer. Omdat u natuurlijk staat te popelen om uw agenda weer vol te plannen met boeiende congressen en andere activiteiten, en omdat u vast ook graag wil lezen over de promotie van Hanneke Schaap. Een aanrader trouwens. Zij beschrijft kort haar onderzoek, naar godsbeelden en psychopathologie. Op haar website, vermeld onder aan het artikel, kunt u meer

informatie vinden en doorlezen.

Verder vindt u informatie over het komende congres van de CVPPP. Han van den Blink en Margreet de Vries zullen spreken over traumaverwerking en de rol van spiritualiteit daar in. Het congres zal plaatsvinden in alweer een bosrijke omgeving, in het gebouw van de christelijke hogeschool Ede.

Tot slot vindt u in deze nieuwsbrief een toelichting van christelijke verzekeraar Pro Life op de website ikzoekchristelijkehulp.nl.

Wij wensen u veel leesplezier en hopelijk tot ziens op het najaarscongres!

Van de penningmeester

Wouter van Grootheest

Er zijn vorig jaar verkeerde (lees: oude) giro-overschrijvingskaarten gebruikt bij het betalingsverkeer rond het najaarscongres in Doorn. Dit betekent dat de vereniging diverse inkomsten misloopt! Zouden degene die dit betreft, en dit nog niet gedaan hebben, hun betaling van 20 euro (10 euro als studentlid) willen overmaken? Dit kan op girorekening 3453362 tnv de CVPPP.

Godsbeelden en persoonlijkheidspathologie

Hanneke Schaap over haar proefschrift

Op de valreep voor mijn vakantie krijg ik een mailtje van Bart. Of ik voor deze nieuwsbrief een bijdrage wil leveren over mijn proefschrift, waarop ik op 11 april j.l. gepromoveerd ben aan de Protestantse Theologische Universiteit. Bart levert er meteen een lijstje vragen bij...

AIO in Kampen

Voor mijn afstudeeronderzoek in de klinische psychologie ben ik bezig geweest met godsbeelden en persoonlijkheidspathologie. Het bleek onder meer dat het godsbeeld meer negatieve trekken had naarmate de persoonlijkheidspathologie ernstiger werd. Als theoloog vroeg ik me af wat er gebeurt als deze mensen in de kerk zitten en een preek horen. In Kampen kreeg ik de gelegenheid om me als AIO met deze vraag bezig te houden. Ik kwam er al snel achter dat er maar weinig empirisch onderzoek naar het horen van de preek verricht is, en al helemaal niet vanuit een psychologische invalshoek. Daarom heb ik me gericht op alle hoorders van de preek, en niet alleen zij die te maken hebben met pathologie. De onderzoeksvraag luidde: wat is de relatie tussen het godsbeeld, de persoonlijkheid en gemoedstoestand van de hoorders en de betekenis die de preek voor hen krijgt?

Het onderzoek bestond uit twee delen: een kwantitatief deel, waarin een grote groep mensen bevraagd werden met behulp van vragenlijsten, en een kwalitatief deel, waarin met een klein aantal mensen een interview gehouden werd. Er zijn vier vragenlijsten afgenomen: over de preek, het godsbeeld (VGB), de persoonlijkheid (NEO-FFI) en gemoedstoestand (PANAS). Met 7 mensen is een diepte-interview gehouden. Het ging hier om mensen die in een kwetsbare positie verkeerden. Op deze manier is het klinisch perspectief ingebracht. Bij deze personen zijn ook de persoonlijkheidsstructuur (NVM) en cognitieve schema's (YSQ) gemeten. Het onderzoek is uitgevoerd binnen drie verschillende gemeenten die onderdeel zijn

van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Twee gemeenten zijn te lokaliseren in het midden van de kerk. Daarnaast heeft een gemeente die behoort tot de Gereformeerde Bond meegedaan aan het onderzoek.

Gods stem horen

In totaal hebben 201 personen de vragenlijsten ingevuld, 98 mannen en 95 vrouwen (8 personen niet bekend). De gemiddelde leeftijd was 53 jaar. De jongste deelnemer was 22 jaar en de oudste 85. Wat persoonlijkheid betreft week de groep respondenten niet af van de Nederlandse bevolking in het algemeen. Het gemiddelde godsbeeld van beide groepen kwam overeen met het godsbeeld dat kenmerkend is voor beide typen gemeenten. Dit betekent dat de 201 gemeenteleden die meegedaan hebben aan het onderzoek een representatieve steekproef vormen als het gaat om godsbeeld en persoonlijkheid. Uiteraard zijn zij niet representatief voor alle gelovigen in Nederland of voor alle gemeenten binnen de PKN, daarvoor is hun aantal te klein.

Volgens de respondenten is een preek betekenisvol als zij een ontmoeting met God hebben tijdens de preek, Gods stem horen en Zijn aanwezigheid ervaren. Hierdoor krijgen zij gevoel van uitzicht tot over de grenzen van het leven heen en ontdekken ze het doel van hun leven. Deze theologisch-existensiële betekenis heeft dus een relationeel karakter. Hoorders voelen zich aangesproken tot in de kern van hun eigen situatie. Ze ontdekken wat God met hen wil en voelen zich gemotiveerd om bezig te zijn met God en de dingen van het geloof. Ze ervaren iets van vergeving en voelen zich getroost. Deze *relationele betekenis* blijkt voor ongeveer 50% voorspeld te kunnen worden uit het godsbeeld en de stemming van de hoorders. Naarmate mensen Gods handelen meer als ondersteunend zien (verklaarde variantie 23%) en naarmate ze meer angst rapporteren in relatie tot God (VV 9%), ervaren ze sterker een ontmoeting met

God. De preek krijgt een steunende functie: de ontmoeting met God geeft nieuw perspectief, hoop en troost. Daarnaast wordt de preek een woord van bevrijding en vergeving voor mensen die zich bang en schuldig voelen: zij horen dat hun fouten hen niet worden aangerekend. (Zie voor andere (kleinere) voorspellers en percentages de samenvatting van mijn proefschrift en de bijbehorende tabellen, die voor de liefhebber op internet te vinden zijn). Naast de relationele betekenis is er ook een negatieve preekbetekenis gevonden, waarbij mensen tijdens de preek vooral angst, schuld en zinloosheid ervaren. Belangrijkste voorspellers hiervan zijn angst ten opzichte van God (VV23%) en negatief affect (VV 17%). Beide typen preekbetekenis hangen dus in aanzienlijke mate samen met de psyche van de hoorder. De invloed van deze psychologische factor op het verstaansproces was groter dan ik had gedacht.

Religieuze communicatie

Als het gaat om de inhoud van de preekbetekenis (*wat* horen mensen?) laten de resultaten een samenhang met de persoonlijkheidsstructuur van de hoorders zien. Dit gaat zelfs zover dat mensen die een verschillende preek over een verschillend Bijbelgedeelte van een verschillende predikant in een verschillende tijd van het kerkelijk jaar horen, maar overeenstemmen in persoonlijkheidsstructuur, toch vergelijkbare thema's rapporteren. Ook hier is de psychologische factor dusdanig sterk aanwezig, dat predikanten en theologen er niet omheen kunnen. Dat geldt trouwens ook voor hulpverleners. Wanneer in de spreekkamer de cliënt aan het woord is over de manier waarop hij/zij de preek gehoord heeft of over de inhoud van de gehoorde preek, dient de hulpverlener te bedenken dat de psychologische eigenschappen van de hoorder hierin een belangrijke rol spelen. Wat en hoe mensen horen zegt minstens zoveel over henzelf als over de woorden die de predikant heeft uitgesproken. Het valt te verwachten dat dit ook opgaat voor andere vormen van religieuze praxis of religieuze communicatie, zoals een pastoraal gesprek of het Bijbellesen. Dat

zou betekenen dat in de religieuze communicatie tussen hulpverlener en cliënt de psychologische factor eveneens een rol speelt. Wanneer de cliënt hoort (en dus interpreteert) wat de hulpverlener over God zegt, spelen zijn/haar eigen godsbeeld, persoonlijkheid, en gemoedstoestand daarin mee. Andersom gebeurt hetzelfde! Aan het slot van mijn proefschrift ga ik in op de praktische consequenties hiervan - daarvoor ontbreekt mij hier de ruimte.

En nu verder

Tot zover de hoofdlijnen van mijn onderzoek. Het was ontzettend leuk om eraan te werken, en ook zeer afwisselend. Na een periode van literatuurstudie, waarin ik me onder meer bezig gehouden heb met object relatie theorie (Winnicott en Rizzuto), volgde de empirische fase van het afnemen van vragenlijsten en interviews, het rekenen en de statistiek, en het puzzelen op en 'uitpluizen' van de interviews. Daarna moest alles opgeschreven worden en alle lijntjes bij elkaar gebracht. In deze fase van reflectie en evaluatie heb ik de uitkomsten van het onderzoek opnieuw verbonden met de theorie van Winnicott, maar ook met de preekcolleges van Dietrich Bonhoeffer. Inmiddels ben ik bezig met een nieuw project, waarin ik het verband tussen godsbeeld, persoonlijkheidsorganisatie en mentaliserend vermogen nader ga onderzoeken. Dat is het nadeel van onderzoek doen: als je klaar bent, is er altijd iets wat om vervolgonderzoek vraagt. Wel een leuk nadeel.

N.a.v. Hanneke Schaap-Jonker (2008). *Before the face of God: an interdisciplinary study of the meaning of the sermon and the hearer's God image, personality and affective state*. Münster: LIT Verlag, ISBN 9783825814328 (verschijnt binnenkort, zie ook www.hannekeschaap.nl, onder 'publicaties').

Redactionele noot: Hanneke Schaap-Jonker werkt sinds deze maand als universitair docent godsdienstpsychologie aan de PThU in Kampen. 60% van haar tijd besteedt zij aan onderwijs, 40% aan onderzoek.

Aankondiging CVPPP-congres 27 september 2008

Op zaterdag 27 september zal de CVPPP haar jaarlijkse congres houden in Ede. Het thema zal zijn **Trauma & Spiritualiteit**, en er zullen in de ochtend twee lezingen gehouden worden, vanuit verschillende disciplines. In de middag zal de jaarvergadering plaats vinden en zullen er door de beide sprekers workshops gegeven worden, onder andere rond een eenvoudig protocol en vanuit de praktijk van de hulpverlening. De dag wil vooral ook de onderlinge ontmoeting verstevigen en is bedoeld voor professionele hulpverleners.

Lezing I: Han van den Blink over "Traumaverwerking en Spiritualiteit"

Tegen het einde van de 20ste eeuw koesterden velen de hoop dat traumatisering van mensen als gevolg van oorlog, geweld, en allerlei soorten misbruik af zou nemen. Deze

verwachting is helaas niet verwezenlijkt. Integendeel, ervaringen van trauma en de reactivering van trauma nemen alleen maar toe. De traditie van de christelijke spiritualiteit heeft veel bij te dragen aan het verlenen

van hulp aan getraumatiseerden maar ook aan degenen die op verantwoorde wijze hulp willen verlenen. Han van den Blink is Professor Emeritus of Ascetical and Pastoral Theology aan het Bexley Hall Episcopal Seminary te Rochester (VS). Hij is een in Amerika woonachtige Nederlander en schrijft regelmatig over religie en psychotherapie. Na

zijn emeritaat bleef hij werkzaam als systeemtherapeut en pastoraal counselor. In 2002 bracht het KSGV een verzameling artikelen van hem uit onder de titel 'Pastorale counseling en spiritualiteit, een contextuele benadering'.

Lezing II: Margreet de Vries over "Van verwonding naar verwondering"

Er is steeds meer oog voor de blijvende impact van vroegkinderlijke traumatisering. Enkele getallen: 90.000 volwassen Nederlanders blijken als kind zwaar mishandeld te zijn. Jaarlijks zijn meer dan 100.000 kinderen slachtoffer van fysiek en seksueel geweld en van lichamelijke en emotionele verwaarlozing.

Vanuit praktijkvoorbeelden en theorie zal besproken worden hoe het geloof bij

traumatisering van invloed kan zijn op het leven van een kind en zijn verdere ontwikkeling evenals hoe het geloof een rol kan spelen in de behandeling. Margreet de Vries-Schot is kinder- en jeugdpsychiater en theoloog, werkzaam in de GGZ. Zij is in 2006 gepromoveerd op het onderwerp 'Gezonde

godsdienstigheid en heilzaam geloof. Verheldering van concepten vanuit de psychologie, psychiatrie en de theologie'. Binnenkort verschijnt een bewerking van dit proefschrift bij het Boekencentrum: 'Geloven is gezond. Zingeving en geloofsgroei in hulpverlening en pastoraat'.

Thema: Trauma & Spiritualiteit
Datum: zaterdag 27 september 2008
Plaats: Christelijke Hogeschool Ede, Oude Kerkweg 100
Tijd: 9.30 (ontvangst) - 16.30 uur
Kosten: 25 euro (leden), 50 euro (niet-leden) (incl lunch)

Voor opgave en verder informatie: zie www.cvppp.nl

Studiedagen najaar 2008

KSGV-studiebijeenkomst
woensdagmiddag 26 november 2008
met herhaling voorjaar 2009
Thema: MINDFULNESS
Zie www.ksgv.nl

Studiedag BURN OUT
zaterdag 29 november 2008
Stichting PPT
Ichthus College
Vondellaan 4 te Veenendaal
Zie www.stichtingppt.nl

Ikzoekchristelijkehulp.nl: dé vindplaats voor christelijke hulp

Door Pro Life

Pro Life vindt het belangrijk dat haar leden een snelle toegang hebben tot de zorg. Soms is het lastig om christelijke zorg te vinden. Daarom financiert Pro Life de website www.ikzoekchristelijkehulp.nl om niet alleen haar leden, maar ook andere verzekerden te informeren over waar christelijke zorg te vinden is.

Wie zoekt naar christelijke hulp vindt nu snel en makkelijk de juiste zorgverleners via

**ikzoek
christelijke
hulp.nl**

vindplaats voor christelijke hulp

website zelf is hulp beschikbaar. Via een gesloten digitaal dossier leggen bezoekers contact met een deskundige hulpverlener. Die geeft via één of enkele internetcontacten hulp bij de aanpak van het probleem. Ten slotte biedt ikzoekchristelijkehulp.nl online tests, een forum en een heldere uitleg van begrippen, afkortingen en kwaliteitslabels in de hulpverlening.

Wilt u Pro Life helpen christelijke zorg toegankelijk te maken vraag dan gratis de flyer en poster van ikzoekchristelijkehulp.nl aan. Dit kunt u doen via relatiebeheer@prolife.nl.

www.ikzoekchristelijkehulp.nl. Deze website biedt toegang tot een uitgebreide database met 600 christelijke zorgaanbieders. Een inzichtelijke zoekfunctie leidt de bezoeker naar de meest geschikte zorgverlener. Dat kan door slim gebruik van trefwoorden en combinaties van trefwoorden.

Bezoekers kunnen ook een beroep doen op de bemiddelingsservice. Via een online formulier geven ze aan wat voor zorgverlener ze zoeken. Ze ontvangen daarna binnen vijf werkdagen kosteloos advies. Ook via de

Tot slot hebt u als lid van de CVPPP recht op korting!

Pro Life heeft met de CVPPP een collectieve zorgverzekering gesloten voor de leden van de CVPPP. Wilt u weten wat uw premie is? Surf naar de speciale pagina www.prolife.nl/collectief en log in met collectiviteitscode **3029988001** en wachtwoord **p438cv** en ontdek dat de schone polis niet meer hoeft te kosten dan een gewone zorgverzekering.

INVITATION

Dear Colleagues, Partners and Friends,

I would like to extend to you a warm invitation to join us at the XIV World Congress of Psychiatry that will take place in Prague in Autumn 2008. Located at the center of Europe, widely recognized as one of the most beautiful cities of the world, and heir and protagonist of a rich and fascinating cultural and professional history, Prague will be a most auspicious setting for a magnificent World Congress of Psychiatry. All of our 130 Member Societies and 60 Scientific Sections are expected to be present along with a full representation of all our partners in mental health care, from our patients (who are at the center of our work) to health professionals, health planners and relevant industry. You would not want to miss this special encounter, where science and humanism in articulation will be highlighted, where new psychiatric findings and perspectives will be discussed, and where current partnerships will be strengthened and new ones will be forged. Looking forward to greeting you in Prague in 2008!

Cordially yours,

Professor Juan E. Mezzich

President of the XIV World Congress of Psychiatry (www.wpa-prague2008.cz)

Oproepjes

In verband met een studie op hbo niveau ben ik me aan het verdiepen in het werk van de arts **Rogerto Assagioli** die een bijzonder model heeft ontwikkelt voor de menselijke psyche. Het is wat moeilijk om hierover vanuit christelijke hoek toepasbaar materiaal te vinden.

Graag wil ik via deze weg informeren of u iemand weet die zich hierin heeft verdiept vanuit christelijke hoek. Misschien is er al wel iets over gepubliceerd, of wordt er mee gewerkt?

Mocht dit zo zijn, dan hoor ik het graag,
Rianne Bras-van Dijken
telefoon: 073 8441004
email: rianne.bras@inter.nl.net

Wie heeft **jaargangen Psyche & Geloof** (ouder dan jaargang 16 nr. 3) op zolder liggen en wil ze voor een schappelijk prijsje van de hand doen?
email: bart.gooijer@christelijketherapie.nl

Colofon

Het Verenigingsnieuws is een uitgave van de Christelijke Vereniging voor Psychiaters, Psychologen en Psychotherapeuten (CVPPP). Het blad wordt toegezonden aan alle leden.

Jaargang 14, nummer 2, juli '08

Deadline volgende nieuwsbrief:
November 2008

Kopij/oproepjes voor die tijd mailen naar
aukelien.vanabbema@gmail.com

Redactie:
Aukelien van Abbema
Bart Gooijer

Redactiesecretariaat:
Nieuwsbrief@cvppp.nl

Ledenadministratie:
Geerke Kesteloo
Kerkewijk 115/F
3904 JA Veenendaal